

SZEMLE

WLADIMIR AICHELBURG

REGISTER DER K. (U.) K. KRIEGSSCHIFFE – VON ABBONDANZA BIS ZRINYI

(Neuer Wissenschaftlicher Verlag, Wien, 2002, 544 o.)

Wladimir Aichelburg neve jól ismert a császári (és) királyi haditengerészeti kutatóinak körében, hiszen számos mű fűződik részben vagy egészen a nevéhez. (K. u. k. Flotte 1900–1918; K. u. k. Marinealbum; K. u. k. Dampfschiffe; K. u. k. Segelshiffe; K. u. k. Yachten; Schlachtschiffe Österreich-Ungarns. Die Habsburg-Klasse. Habsburg, Árpád und Babenberg in zeitgenössischen Dokumenten; Die Unterseeboote Österreich-Ungarns) Jól látható, hogy Aichelburg elsősorban az egyes hajók, hajóosztályok és hajótípusok történetében mozog otthonosan.

A *Register der k. (u.) k. Kriegsschiffe*-t bátran nevezhetjük eddigi munkássága betetőzésének, hiszen ez a lexikon, mely a császári és királyi haditengerészet összes szolgálatba állított (és tervezett) hajóját tartalmazza, egyben műveinek alaposan kibővített, átdolgozott változata is.

A *Register* alapvetően két részből áll. Az első, rövidebb, 52 oldalas része a *Die Kriegsmarine* címet viseli. A szerző röviden áttekinti a cs. (és) kir. haditengerészet történetének fontosabb mérföldköveit. Ezután részletesen ír a hajók szolgálatba állításának gyakorlatáról, a névadásról, a hajók festéséről, a flotta zászlajáról, valamint a naszádok vízkiszorításának számítási módszereiről. Hasznos ismereteket kapunk továbbá mind a flotta, mind az egyes hajótípusok történetét illetően. Végül tekintélyes, 265 tételes bibliográfiát találunk, mely a lexikon elkészítéséhez felhasznált irodalmat tartalmazza.

A könyv második, nagyobbik fele tulajdonképpen lexikon, mely 493 oldalon, 924 hajót ismert, 384 képmelléklettel. A szerző rendkívül részletesen írja le a hajók adatait és pályafutásukat a megrendelésüktől a lebontásukig, vagy elsüllyedésükig. Az alapvető jellemzőkön kívül (fegyverzet és páncélzat, hosszúság, szélesség, magasság, merülés, haj-

tómű, sebesség, stb.) olyan, nehezen hozzáférhető adatokat is találhatunk, mint a tüzelőanyag mennyisége, a hatótávolság, a teljesítmény, a löszer-javadalmazás, az építési költség, a név eredete, a tervező neve.

A *Register* érdeme, hogy egyetlen lexikonban tartalmaz minden olyan fontos adatot, amit eddig a császári és királyi haditengerészet történetét kutató történésznek javarészt külföldi levéltári és könyvtári kutatómunkával kellett beszereznie. De bátran nevezhetjük úttörőnek is a szerzőt e területen, hiszen mind-ezidáig csak *Karl Gogg* kétkötetes *Österreichs Kriegsmarine* c. műve próbálta átfogóan bemutatni – jóval kevesebb adattal – a Monarchia minden szolgálatba állított, vagy tervezett hajóját. (Hazánkban eddig az egyetlen, ám nem lexikális jellegű próbálkozás *Csonkaréti Károly: Császári és királyi hadihajók* c. műve volt, ami azonban csak a modernebb hajóosztályok – hiányos – bemutatására szorítkozott.)

Sajátos módon a mű hibái is éppen a rendkívüli méretű adathalmazból erednek, amit a szerzőnek fel kellett dolgoznia. A felhasznált irodalmat áttekintve szembeötlő, hogy olyan művek is felhasználásra kerültek, amiket a mai történészek már erős kritikákkal illetnek. (pl.: *Hans Hugo Sokol: Österreich-Ungarns Seekrieg 1914–1918*.)

Kár, hogy néhány, a népszerűsítő irodalomból jól ismert tévedés is bekerült, olyanok is, amiket már a háború után megcáfoltak, s ma már ritkán jelennek meg a cs. és kir. haditengerészetéről szóló cikkekben és művekben. Emellett számos, már ismert adat is hiányzik, vagy csak átlagolt értékben van feltüntetve. (Ilyenek például a sebesség- és teljesítményadatok is.)

A továbbiakban tekintsünk át néhány jellemző hibát és hiányosságot, a teljesség igénye nélkül, előfordulásuk sorrendjében.

333. o. Az 1911–1915-ben épült NOVARA cirkáló adatai közt hajótípusként az alábbi van megadva: Kreuzer, Rapidkreuzer (cirkáló, gyorscirkáló). A gyorscirkáló kifejezés azonban erősen vitatható, hiszen a NOVARA és testvérhajói nem voltak gyorsabbak a korszakban épült, más nemzetiségű kiscirkálók-nál, sőt, azok 1-2 csomóval meg is haladták a HELGOLAND-osztály cirkálóinak sebességét. Sokkal helytállóbb lenne a kiscirkáló, vagy könnyűcirkáló megnevezés.

333. o. A brit cirkáló nevét tévesen írja. A hajó neve valójában DARTMOUTH volt.

362. o. A PRINZ EUGEN csatahajó fegyverzetét hiányosan tünteti fel. Hiányzik 2 db 47 mm-es (H 44) gyorstüzelő ágyú, 2 db 8 mm-es Schwarzlose géppuska, 392 db puska (M 95) és 133 db pisztoly (M 07). A hajó merülésének pontos adata 8,855 méter.

388. o. A SZENT ISTVÁN csatahajó fegyverzetének felsorolása is hiányos. A fegyverzetéhez tartozott még 392 db (M95) puska és 133 db (M07) pisztoly. A hajtóművek gőznyomása 18 atü volt.

449. o. Az 50E – 73F torpedónaszádok fegyverzete az 51T (ANACONDA) kivételével hiányos. E naszádok 1916-ban új fegyverzetet kaptak: 1 db 70 mm-es (H30-as) gyorstüzelő löveget és 2 db 47 mm-es (H33) gyorstüzelő ágyút. A torpedóvetők és géppuskák száma nem változott: 3 db 450 mm-es torpedóvető, 1 db 8 mm-es géppuska.

453–460. o. A 82F – 97F torpedónaszádoknál 6000 LE teljesítmény van megadva, holott e naszádok pontos teljesítményadatai ismertek. Ugyanígy a pontos sebességadatok is rendelkezésre állnak, de ennek ellenére a műben csak 27/29 csomós átlagsebesség szerepel.

475–476. o. Az U5 és U6 naszádok hatótávolsága nincs feltüntetve. A rendelkezésre álló adatok szerint 800 tengeri mérföld volt felszínen és 60 tengeri mérföld alámerülve.

479–480. o. Az U10 és U11 vásárolt német tengeralattjárók vételára hiányzik. A recens által az egyik magyarországi levéltárban talált dokumentum szerint egyenként 1 299 860 márka 57 pfennigbe, azaz kb. 2,2 millió koronába kerültek.

481. o. Az U12 naszád hajtóműve tévesen benzinmotorként van feltüntetve. Ez az egyszerű azonban, testvérhajóitól eltérően, petróleummotorral épült.

481. o. Az U12 naszád pályafutásának leírásába becsúszt az a súlyos tévedés, ami a

népszerűsítő irodalomból már-már a szakirodalomba is átkerült, miszerint 1914. december 21-én az U12 két torpedóval elsüllyesztette a francia flotta zászlóshajóját, a JEAN BART dreadnoughtot.

Nos, a hajó nem süllyedt el, csak súlyosan megrongálódott, egy másik dreadnought vontatta be Málta kikötőjébe. Ott hónapokig javították, majd a touloni bázisra vitték, de 1918-ig nem fejezték be a javítását. A szerző e tévedése már csak azért is meglepő, mert a PRINZ EUGEN dreadnought ismertetésénél a JEAN BART-ot is feltünteti, mint az egyik francia csatahajót, mely 1922-ben (!) célhajóként lőtte a volt osztrák–magyar dreadnoughtot.

488–496. o. Az U27 – U32, U40, U41, U43, U47 naszádok vételára nincs jelezve, holott ezek az adatok ismertek. A Cantiere Navale Triestinónál épült naszádok (U27, U28, U40, U41) egyenként 2 210 000 koronába kerültek, míg a Danubius által építettek (U29 – U32) 2 090 000 koronába. A német haditengerészettől átvett U43 és U47 naszádok vételára összesen 7 500 000 korona volt.

532. o. A WARASDINER romboló pályafutásának ismertetésénél azzal a tipikus hibával találkozunk, hogy a szerző ellentmondásba kerül önmagával. 1915. május 23-án este, az olasz hadüzenet napján, egy császári és királyi romboló futott ki Cattaróból a német UB3-at (cs. és kir. jele U9) vontatva, hogy az, Konstantinápolyba érkezése után, a török partok védelmét segítse. A WARASDINER és az U9 ismertetésénél a WARASDINER van feltüntetve vontatóként, a TRIGLAV esetében viszont a TRIGLAV. Az ellentmondás talán abból fakadhat, hogy egyes források valóban a WARASDINER-t említik. A vontatást végző romboló a TRIGLAV volt; a WARASDINER már csak azért sem lehetett, mert rövidebb volt a hatósugara.

Mindezek ellenére a *Register der k. (u.) k. Kriegsschiffe* rendkívül jól forgatható, hasznos segédkönyv, nem csak a Monarchia haditengerészetének kutatói, de mindazok számára, akik behatóbban szeretnék megismerni az osztrák (–magyar) hadihajók sorsát. Bátran ajánlhatom mindenki számára, hiszen már régóta nélkülöztünk egy olyan könyvet, mely lexikonszerűen tartalmaz minden megépített és tervezett cs. és kir. hadihajót.

Bánsági Andor